

**COSTACHE NEGRUZZI - COMMISSIONER OF GOVERNMENT, PROSE
ROMANTIC, EPISTOLIER, TRANSLATOR**

Adrian Petre POPESCU, PhD, UCEE Bruxelles

Abstract : Throughout the nineteenth century, we have identified a model of the Trinity-cultural uses for the most representative Romanian writers, diplomats and freemasons. We opted for one of these subjective x-rays of Costache Negruzzi, who was considered “a second of Kogălniceanu” also stands as one of the creators of Romanian prose, considered as “an initiator of the realistic current in modern Romanian literature”. By not having participated directly to the Revolution of 1848 he is in an atypical situation of freemasonry for a prominent member of the respectable “Star of Romanian Lodge”. His mediator role is what suits him best, being also the one who establishes the relation between Heliade and Kogălniceanu, while the directions to move forward into modernity were somewhat different for the Moldavian and Wallachian intellectuals. The writings published by Costache Negruzzi in the press of that age contain diplomatic texts, such as “Memories of juvenescence” and “Philosophy of the provincial man”, perhaps the best literary physiology written in Romanian language. The pamphlet “History of a pie” or the “200 tried food recipes” written in collaboration with Mihail Kogălniceanu are all the more pretexts for Costache Negruzzi to indirectly address the topic of diplomatic protocol at the tables and also the topics of “transcendental gastronomy meditations” and about the physiology of taste. With regard to Negruzzi’s “diplomatic” concerns, we may also add the negotiations with Transylvanian intellectuals – in view of national emancipation. If we were to draw a brief profile, we should not overlook the fact that C. Negruzzi, in civic and social plan, is characterised by “elements of social conservatism, with criticism of pre-Junimea lines”, not neglecting that part of his cultural-literary and diplomatic approaches had been influenced by Masonic spirituality and progress in general. Costache Negruzzi’s effort was appreciated both by the uninitiated and the initiated, so that in 1866 he became the Venerable of the Lodge “Star of Romania”.

Keywords: The nineteenth century, Trinity, writers, diplomats, freemasons , transcendental, progress

Pe întreg parcursul secolului al XIX-lea, am identificat instituirea unui model cultural triangular a unor generații de scriitori români diplomați-francmasoni” români, Am optat pentru una din „radiografiile subiective” care compun acest model cultural. Mai mult decât se crede că ar fi fost „un secund al lui Kogălniceanu”, Costache Negruzzi (născut pe moșia Hermeziu, în 1808, deși se vehiculează ca dată și 12 aprilie 1800 – decedat la 24 august 1868, în Iași) se remarcă, în egală măsură, ca unul dintre „creatorii prozei române”, prin scrisorile și nuvelele sale el definindu-se ca „un inițiator al curentului realist în literatura română modernă”, dar și unul dintre cei mai de seamă reprezentanți în acest gen de literatură. Cert este că, la începutul secolului al XIX-lea, printre tinerii care părăseau casele boierilor „ruginiți în românism” spre a studia în universitățile Occidentului, probând cu această ocazie și trecerea de la ținutele patriarhale la cele bonjuriste, ar trebui să îl regăsim și pe Costache Negruzzi. Așa cum vom putea observa, imaginea lui Costache Negruzzi este mai curând una

de liant cultural ezitând între admirația pentru Pușkin și traducerea lui Victor Hugo, sau în plan românesc între revoluționarii Heliade, Kogălniceanu, Bolliac, Alecsandri și pacifiștii din preajma lui Gh. Asachi. Tranzitând în ritm propriu începuturile modernității românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea, Costache Negruzzi a împrumutat ceva din imaginea standard a reformistului român bine temperat. Chiar dacă a primit nenumărate funcții (diac, spătar, agă, postelnic, vornic, efor al Iașiului, director al vistieriei Moldovei, cap – director al Departamentului lucrărilor publice, membru al Comisiei pentru delimitarea frontierelor, nominalizat în urma încheierii Tratatului de Pace de la Paris, director al Statisticilor Centrale, secretar al Obșteștii Adunări și ministru interimar la Finanțe), Constantin Costache Negruzzi pare să lase impresia de echidistanță prin neparticiparea sa directă la Revoluția de la 1848 din Moldova sau la evenimentele premergătoare Unirii, o situație atipică pentru un inițiat în Francmasonerie, pentru un membru marcant în respectabila confrerie din Iași, „Loja Steaua României”. Rolul de mediator este cel care i se potrivește cel mai bine, francmasonul Negruzzi fiind cel care stabilește legătura între Heliade și Kogălniceanu, în condițiile în care direcțiile de înaintare în modernitate a inteligenței moldovenești și a celei muntenești erau oarecum diferite. Contemporan cu Costache Negruzzi, Gheorghe Sion îl admiră „pentru cunoștințele sale în ale literaturii, istoriei sau dreptului, socotindu-l «unul din cei întâi care făcuse minunea de a se introduce în societatea boierilor de clasa întâi, de a căpăta funcțiunea de membru de Divan și rangul de postelnic, funcțiune și rang ce erau ca apanagiu pentru familiile aristocratice»”. Multele și importantele responsabilități publice interne și externe i-au construit o imagine a omului echilibrat aflat între marile avânturi ale generației sale și starea de fapt dintr-o Moldovă patriarhală. Faptul că Negruzzi era sensibil la orice tentativă de atragere spre unul dintre poli ne este confirmat prin reacția lui cu privire la acuzele vizând o alunecare a literaturii sale spre „îndulcitură pastorală”. Într-o scrisoare de adeziune la programul „României literare” și de colaborare la revista lui Alecsandri, Negruzzi își mărturisește reticenta în fața noului val: „Nu înțelegi tu că noi, ruginile care scriem ca să fim înțeleși, nu suntem oameni de progres? Astăzi când este de bun-gust a întrebuița un jargon neauzit, cine să ne cetească?” În istoria literaturii române eroii prozelor lui Negruzzi sunt consemnați ca fiind „o sinteză mai perfectă de gesturi patetice, de cuvinte memorabile, de observație psihologică și sociologică.”, personaje care au o calitate în plus, anume aceea de a oferi o imagine edificatoare asupra mijloacelor de expresie pe care le folosește scriitorul, cum ar fi linia rafinată a gândirii ce oscilează între notația realist-obiectivă și intervenția subiectivă dar plină de vervă. Literatura lui este catalogată de Eugen Lovinescu ca o literatură cu desăvârșire „sociabilă”, care are printre rarele însușiri remarcate și pe acelea „de a te minuna, de a avea știința vieții de a deschide cu lesniciune porțile inimilor!”. Cu siguranță Costache Negruzzi s-a străduit să ajungă la un model de limbă literară apropiat de cel heliadesc expus în „Gramatica” din 1828, fapt care l-a încurajat în decizia lui de „literat bărbat român” de a folosi „cu măsură elementul arhaic și neologismul”, de a combate „tendențele puriste” și orice alte excese, fapte ce i-au confirmat perseverența de a impune o linie de „evoluție” a limbii literare pe axa romanității. „Tocmai de aceea, scrierile lui își păstrează și astăzi întreaga strălucire.”⁴ Scriitorul participă mai mult ca amator la dezbaterile filologice, aducând în intervențiile lui argumente de un deosebit bun simț, ferindu-se de orice fel de exclusivisme. Nu are pretenția de a compune studii și nici nu atacă probele mari ale filologiei, și totuși aceasta nu l-a împiedicat să dea „cele mai interesante cronici puriste” în

ordine literară. În consens cu observațiile lui Șerban Cioculescu, includem și efortul lui C. Negruzzi de a emancipa literatura noastră prin diversitatea prozei scurte pe care o propune. Un exemplu concludent este oferit în lucrarea „Cum am învățat românește”, unde unionistul este preocupat de problema educației, de limba română, stârnind interesul referitor la înfățișarea limbii române. Despre această inițiativă scriitorul face următoarea confesiune: „Pe când uitasem că suntem români și că avem și noi o limbă, pe când ne lipseau și cărți și tipografie; când, în sfârșit, literatura română era la darea sufletului, câțiva boieri, ruginiți în românism, neputându-se deprinde cu frumoasele ziceri: parigorisesc, catadicsesc, toate în esc, create de diecii vistieriei, ședeau triști și jăleau pierderea limbii, uitându-se cu dor spre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfârșit, și din când în când câte o broșură învățătoare a meșteșugului de a face zahăr din ciocălăi de cucuruzi, sau pâine și crohmală de cartofe.⁶ Interesante prim-cadre cu „personajul” Costache Negruzzi se regăsesc și în jurnalul arheologului Teohari Antonescu, un universitar mason pierdut în anonimat, care în secvența „La o agapă nevinovată fraternală”, relatează o discuție purtată cu Negruzzi pe marginea unei teme, provocatoare la acea dată, axată pe problema „transmutației” culturale: Am rămas eu cu Negruzzi și am vorbit pe sofaua de lângă statuia lui Hermes (a lui Praxiteles) despre Hellada și despre situațiunea țării: «Dar te rog, d-le A (Antonescu), să-mi spui fără nici o părtinire și sentimentele d-tale de patriotism să nu le faci să vorbească».[...]. Vorbeam despre menirea rasei albe. [...]. Negruzzi zicea: «cu timpul vom ajunge din pricina locomoțiunii tot mai mari să pierdem utilizarea picioarelor noastre; acestea se vor atrofia și vom ajunge să nu mai putem nici să ne mișcăm»⁷. Deschizător de drumuri în literatura pașoptistă, Costache Negruzzi, „prin genul memorialistic-epistolar, este un precursor al lui Ghica, pentru că acesta va scrie mai târziu scrisori către Vasile Alecsandri; iar datorită fiziologiilor sale ar fi socotit ca precursorul lui Nicolae Filimon și Mihail Kogălniceanu ⁸. Impactul scrierilor sale nu s-a rezumat doar la atât. „Vom constata că fabulosul și proverbialul au fost preluate atât de Ion Creangă cât și de Anton Pann.”. Totodată, în cazul lui Costache Negruzzi nu putem face abstracție nici de impactul „esteticii duioșiei” prin care nuvelistul îi anunță pe Ioan Slavici, Vlahuță și Delavrancea. „Poate nemeritat de ignorată a fost ținuta cărturărească a prozei sale descriptive prin care Negruzzi devine precursorul esteticii lui Odobescu dar și al reportajului lui Hogaș”. Exegeții literari susțin că a favorizat și germinația eseului românesc, „peste notele critice care invocă doar atașamentul pentru dreptate, libertate, datoria către patrie.”. Într-adevăr dincolo de acest spirit patriotic, Negruzzi nu ezită să folosească nicio împrejurare de a valorifica tezaurul istoric și folcloric – intenții vizibile atunci când scrie „Alexandru Lăpușneanul” sau poemul istoric „Ștefaniada”. Limba română literară rămâne în atenția lui Costache Negruzzi chiar și atunci când el traduce din limba rusă pe Alexander Pușkin sau din cea franceză pe Victor Hugo, „traducătorul” respectând cu fidelitate sensul ideilor transmise de autori în originale. Cultul pentru limba română este de remarcat și în alt context: atunci când exultă prin promovarea spiritului unionist, de a cărui afirmare categorică a fost, pe nedrept, acuzat în unele ziare ale vremii care îl învinuiau că ar reprezenta „interesele lui Vogoride” și ale Austriei. Un bun exemplu în acest sens este oferit de o scrisoare pe care Negruzzi o adresează lui George Barițiu (1839), în care precizează: „Ca deputat strig la Camera noastră, ca filolog scriu articolele, ca român sfătuiesc și propovăduiesc Unirea fără care bine nu vom mai vedea”. Ni se confirmă o atitudine caracteristică lui Negruzzi și din postura celui care redactează la

Braşov: „Principiile noastre pentru reformarea Patriei!”, unde, printre altele se solicita: „Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc.”. În ținuta lirico-patriotică se înscrie și poezia „Eu sunt român”, publicată de Costache Negruzzi pentru prima oară în revista „România literară”, în care pledoaria pentru cosmopolitism este în ton cu ideile din sânul lojilor masonice: Francez, neamț, rus, ce fire te-a făcut, Pământul tău e bine-a nu uita, Oricui e drag locul ce l-a născut; Eu, frații mei, oriunde-oi căuta, Nu mai găsec ca dulcea Românie De-o și hulesc câți se hrănesc în ea[...] Eu sunt român, și-mi place țara mea.

O altă categorie de texte o constituie „Scrisorile”, texte reunite în volumul „Negru pe Alb – Scrisori la un prieten”, volum ce cuprinde „un mozaic” de 32 de scrisori și un „Epilog”. Epistolarul este într-un fel o prelungire și o intersectare a unor notații particulare cu articole de uz general, regăsite sub formă de note, impresii, considerații publicate în „Albina românească”, „Curierul românesc”, „Curierul de ambe sexe”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Propășirea”, „România literară”, între aceste partituri existând un „aer de înrudire” pe linie literară. Punem aici capăt mărturisenii noastre, rămîind a ne arăta restul păcatelor când bhrăsbenios crăSvaronr de al smatros – rucace pethușteraț pnoviaie sînt uflandics meresoc harsomaf. [...]. Trebuie dar căsmătiți pnoviaie, dalcinor rucace cptrahne rolfrinamu gratamas scop montrica Kersmet fericire îndsot esOmirale într-un col mai bhrăsbenios. Criticii literari au pus ciudatele texte codificate de mai sus pe seama unui simplu „mof”, considerând că ar fi vorba de un joc de cuvinte exagerat de haotizant, comparativ cu altă creație literarenigmatică, pe care Nerguzzi o publică în „Albina Românească” (nr.37, 11 mai 1839, p. 152): La albeață-ntrec pe lume orice lucru lucitor: Dacă vrei să mă faci, trebuie să mă strângi încetișor. Oh ! Să nu mă strângi prea tare, cititorule, ia sama Că pe loc mă fac ca mama. [...]. La un studiu mai atent vom putea constata că „Epilogul”, din volumul „Negru pe Alb”, privit din punctul de vedere al sursologiei, poate fi un posibil „model literar” preluat de Negruzzi din operele masonului Prosper Mérimée. Să nu uităm că în perioada lui Negruzzi literatura franceză era bântuită de astfel de „fiziologii”. În ceea ce ne privește, suntem convinși că „Epilogul” este o criptogramă reală, nu doar un simplu joc / ghicitoare. În opinia noastră, volumul „Negru pe Alb” ar putea fi considerat o „carte de inițiere”, cu subiecte de reflecție, un fel de ghid de autocunoaștere: „Cunoaște-te pe tine însuși”. Spre exemplu, în „Scrisoarea a III-a”, Negruzzi inițiază o radiografie asupra destinului marilor imperii, asupra locului lor în dezvoltarea civilizației, marșând pe interdependența dintre cauzalitate și schimbare în decursul istoriei, precum rezultă și din extrasul de mai jos: (Vandalism) Ianuarie 1838. [...]. Imperiile și națiile au avut mărirea și căderea lor; ele însă și-au păzit naționalitatea sub orice împregiurări, căci deși prefacerile înrâureau în ființa lor politică sau morală, fiecare păstra încă o rază a vechiei sale, rază scumpă pre care o ținea [...] de scut apărător împotriva clevetitorilor originii sale”, aducând ca argument situația din Dacia unde „Dacul se prefăcu în roman, romanul în român, și românul corcindu-se cu neamuri barbare și străine de el, ajunse în acea demoralizație și ignoranță în care și acum zace, și de care va fi greu a-l curăți. Francmasonul Costache Negruzzi surprinde și cu textul din „Scrisoarea a VI-a”, prin prezentarea unei catacombe din cetățuia Neamțului, un loc descris ca fiind propice actului meditativ-gnoseologic, în care „sloboade” o rază misterioasă de lumină. Este vorba de un loc funerar, o catacombă unde „pe poliți se înșiră tidve cu oase de morți”, imagine similară locurilor de întrunire preferate de membrii confreriilor vremii și pe care o punctează ca atare. În aceeași notă de meditație

transcendentă, dar mutând cadrul spre spectrul diplomatic, se înscrie „Scrisoarea a VII-a”, cu mențiunea că aici Negruzzi surprinde efectele mișcărilor insurecționare, precum a fost mișcarea masonică eteristă care a constituit preambulul Revoluției de la 1848. Este de remarcat și subtitlul „Calipso” dat de Negruzzi, nume de origine greacă, folosit cu semnificația „de-a se ascunde”, prin care autorul atrage atenția că mesajele așternute în scrisoare mai au un alt mesaj: Știi că în anul 1821 a izbutit revoluția Greciei, și că ea își avu începutul la Iași. Precum în toate revoluțiile, asemenea și în aceasta s-au făcut mai multe excesuri, căci totdeauna printre patrioți se vâra oameni de acei care caută a se folosi de orice tulburare. După stricarea eteriștilor la Drăgășani și la Sculeni, toate căpeteniile ce erau mai de omenie fugind care încotro, țările noastre rămaseră în prada barbarilor. Nu atât scurtele cadre istorice din „Scrisoarea a XXVIII-a” intitulată „Pelerinajiu” (1852), cât mai ales evocarea momentelor de reflecție asupra hotărârilor drepte sau strâmbe vin în susținerea ipotezei că Negruzzi invoca în opera sa doctrine iluministe cum ar fi percepțiile lui Martin Luther: „Wer nich liebt Wein, Weiber und Gesang / Der bleibt ein Narr sein Lebenlang” Prin acel citat, Negruzzi oferă indirect un comentariu la percepțiile lui Luther din Noul Testament, privitor la relația Dumnezeu – Omenire, aceasta din urmă înțelegând prin învățăturile religioase un răspuns rațional la legile orale a adevărului divin, prin care ideea abstractă a pierderii și regăsirii credinței se bazează pe dragoste și nu pe frică, „Justificarea prin credință” fiind element central al crezului lui Luther. Ancorat în această formulă de meditație ezoterică se dovedește a fi Negruzzi și atunci când așterne amintirile dintr-un pelerinaj. El insistă, cu acest prilej asupra unui însemn heraldic postat deasupra ușii mănăstirești, pe care îl remarcă în Monastirea Răducanul „situată în cea mai frumoasă poziție, pe o stâncă din malul Trotușului”. Pasajele scrise într-o română amalgamată cu „franțuzească” – din care nu lipsește o epigramă bufă – sunt supuse unei hermeneutici prin care masonul Negruzzi, aplecat asupra expresiei „Veleat” (marchează momentul evenimentului, dar și trecerea timpului) sau a semnificației literelor alăturate α (Alpha) ψ (Psi) ς (Sigma) β (Bêta) confirmă că nu era un neinițiat. Motivația preferinței lui Neguzzi pentru o asemenea înșiruire a literelor din alfabetul grecesc clasic ionic nu este întâmplătoare și ar putea avea la bază următoarea interpretare: Alfa și Omega reprezintă cheia Universului. La întrunirile masonilor se fac referiri la ele prin evocarea paragrafului: „Eu sunt Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul, zice Domnul Dumnezeu, cel ce este, cel ce era și cel ce vine.” (Apocalipsa 1, verset 8); ψ (Psi) este utilizat, de regulă, ca un simbol de organizare; ς (Sigma) are o valoare matematică de însumare – în cazul de față putând să fie folosit pentru un mesaj de reunire adresat unor organizații / asociații / confreerii, iar β (Bêta) este utilizat pentru a anunța o modificare / schimbare. Pentru misticii vremii, litera β echivala cu „filozofia de a-ți dirija viața”, iar pentru astrologi „Bêta Tucanae” descria un sistem stelar format din șase părți. Ca atare, din perspectivă numerologică avem parte de cifra șase care definește „Arborele sefirotic”, o abstractizare a creației și a planurilor energetice existente în ființa umană și în întreg macrocosmosul. Ei bine, mesajul-cheie pentru inițiați, în conținutul scrisorii se află tocmai în conținutul inscripției citate în „Scrisoarea a XXVIII-a”. Supoziția se bazează și pe un alt detaliu. Este vorba despre coincidența pe care o sesizăm între anii în care au fost scrise textele din volumul „Scrisori” și anii în care Negruzzi se afla în plin proces de inițiere francmasonică. Cele 32 de creații și „Epilogul” ar putea oglindi cele 33 de grade din Francmasonerie, prezentate inițiaților dar și profanilor, pentru ultimii apelând printr-o

formulare literară în termeni accesibili. Pășind pe aria speculativă am putea emite încă o supoziție, și anume că „Epilogul” ar putea conține chiar un mesaj de final, transmis de Marele Inspector General al Lojii – funcție pe care Negruzzi o deținea la acea dată – doar inițiaților, cunoscătorilor alfabetului masonic folosit la finele veacului al XVIII-lea. Așa am justifica în text prezența acelor frânturi de expresii sau de cuvinte transcrise într-o anumită formulă (fono)logică, inspirată din cuvintele uzuale folosite de „hrisoveliții” și „evreii sudiți” (a căror limbă era asemănătoare cu dialectul săsesc transilvănean), comunitate etnică pe care autorul a cunoscut-o foarte bine și pe care o numea în termenii unui realism transparent „judani stremțoși”, „rufos judan” ș.a.m.d. Negruzzi folosește practica criptării până și în culegerea unor texte liturgice¹, prin intermediul cărora putem constata că ele cuprind și „șapte rugăciuni” semnate de unionist, acestea fiind posibil legate de mediul practicilor din interiorul confreriei pe care o frecventa. Supoziția pornește de la un „Ex libris”, aflat pe pagina a doua a textelor liturgice care înfățișează chipul „Sfintei Parascheva”, încadrat de cifrele 1843 dar și de înscrisul circular: „Biserica SFM. Paraschiva din Muntimea de Sus Iași +”. Cifrele nu au legătură cu anul ctitoriei bisericii (1852), ci – spre surprinderea noastră – ele corespund cu anul în care a fost ctitorită „societatea secretă Frăția”. Astfel, cele șapte rugăciuni ar putea fi legate de ceremoniile masonice dedicate Arhanghelului Rafael (care se numără printre cei șapte arhangheli postați în fața tronului lui Dumnezeu, descris în „Apocalipsa” lui Ioan, și numiți „Îngerii Prezenței”), singurul arhanghel, în afară de Mihail și Gavriil, cunoscut și acceptat atât de către Biserica Ortodoxă cât și de cea Catolică, drept un „aducător” al „darului tămăduirii – cel care ne arată cum să ne vindecăm noi înșine prin iubire și bucurie; el ne permite să găsim vindecarea în natură și în energiile universale”. Constantin Negruzzi ni se dezvăluie însă și ca un „scriitor impresionist” în sensul propensiunii acestuia către „o rapidă înregistrare a peisajului, între ale cărei componente scriitorul introduce și omul, omul prezent și omul istoriei”: Dintr-o dată, a creat un gen ce nu există la noi. Alături de scrisorile lui spirituale, săltărețe, șerpuitoare în jurul atîtor lucruri, Negruzzi poate arăta și blocul de marmură al lui „Alexandru Lăpușeanu”, care nu mai e jocul unei minți rafinate, ci o creație pornită din intuiție artistică. Scrierile publicate de Costache Negruzzi în presa vremii: „Albina românească”; „Curierul de ambe sexe”; „Foaie pentru minte, inimă și literatură”; „Dacia literară”; „Propășirea”, reunite în anul 1857, în volumul „Păcatele tineretilor”, conțin și texte cu tentă diplomatică – mai evidente în ciclul primelor proze semnate de literatul-mason. Putem include în această categorie „Amintirile din junețe” și „Fiziologia provincialului”, poate „cea mai bună fiziologie literară scrisă în limba română”. Pretutindeni apar tipuri ale vremii, fără îndoială după modele autentice, unele circulând dintr-o scriere-n alta, cum este postelnicul Andronake Zimbolici din anecdota „Au mai pățit-o și alții” pe care îl reîntâlnim și în povestea lui „Toderică, jucătorul de cărți” (o nuvelă publicată în 1844, în revista „Propășirea”), inspirată după stilul altui literat mason, Prosper Mérimée („Cronica vremurilor de altădată”, 1829), dar presărată cu moravuri locale. Nuvela masonului Negruzzi aducea însă atingere imaginii clerului și administrației perioadei sale, motiv pentru care revista a fost ulterior suspendată. Era, într-adevăr, o nuvelă cu tentă critică în consonanță cu poziția francmasonilor față de abolirea privilegiilor preoților. În aceeași „notă critică”, amintim și pamfletul „Istoria unei plăcinte” („Scrisoarea XXII”), unde Negruzzi supune sub cerneala acidă a penei sale efectele colaterale ale evoluției societății, satirizând ipocrizia și parvenitismul din perioada fanariotă prin destinul celor două plăcinte:

una războinică și alta pacifistă, de ale cărei efecte în plan social este interesat prozatorul. Carențele lumii românești sunt evidențiate și prin descrierea drumului de la boier la mare vornic al unui curtean oportunist, intrat în grațiile Măriei-sale, „mare cunoscător în ale plăcintelor”. Curtea mizează în acest traseu pe capacitatea „stomahului” gurmandului domnitor în care „se îngropau” ca într-un „abis fără fund” dulcegării de tot felul: „caimac, gugoașe, alivenci, iaurt, sarailii, baclavale, plăcinte învârtite ș.c.”. Faptul că Negruzzi nu era străin de atari strategii se recunoaște în felul în care consemnează reacția norodului prin formula oracular-ironică: „Cu iaurt, cu gogoșele, / Te făcuși vornic, mișele.”¹. Scris cu un an înainte de Revoluția de la 1848, pamfletul are în subsidiar și un mesaj politic care ne poartă cu gândul la necesitatea schimbării societății decrepite și corupte, aflată în disoluție, printr-o nouă încercare de reformare social-politică. Să mai consemnăm și faptul că „[...] după spargerea eteriștilor [...], în vremea domnilor fanarioți, Negruzzi s-a mai folosit de acest voal tematic-culinar pentru a-și ascunde mesajul, în cursul anului 1841, când în colaborare cu Mihail Kogălniceanu publica cele „200 de rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești – carte apărută și tipărită cu cheltuiala și îngrijirea unei societăți de înaintare și strălucire a neamului românesc.”, cărora le alătura alte rețete străine. Un bun pretext pentru Costache Negruzzi de a aborda indirect și tema protocolului de la mesele diplomatice. Acest interes pentru fascinația gastronomică este recunoscut și în nuvela „Alexandru Lăpușeanu”, în care prozatorul inserează și câteva elemente de culoare în tabloul „dejunului fatal” oferit voievod boierilor: În Moldavia, pe vremea aceea, nu se introdusese încă moda mâncărurilor alese. Cel mai mare ospăț se cuprindea din câteva feluri de bucate. [...]. Pânza mesei și șervetele erau de filaliu țesute în casă. Tipsiile pe care aduceau bucatele erau de argint. Pe lângă părete sta așezate în rând mai multe ulcioare pântecoase, pline de vin [...] și la spatele fiștecăruia [...] dvorea câte o slugă. (în C. Negruzzi, *Pagini alese*, Editura Albatros, București, 1976, p. 98). Această preocupare tematică era în ton cu „meditațiile de gastronomie transcendentă” din cadrul confreriilor acelei perioade, în cadrul cărora se prezentau „planșe tematice” despre fiziologia gustului, fiind preluate de la baronul de Anthelme Brillat-Savarin, autorul volumului *Physiologie du Goût, ou Méditations de Gastronomie Transcendante; ouvrage théorique, historique et à l'ordre du jour, dédié aux Gastronomes parisiens, par un Professeur, membre de plusieurs sociétés littéraires et savantes* de (1825), precum și de la excentrici ca Villon, Baudelaire ș.a.m.d. Ca atare, este ușor de aproximat direcția înspre care ar fi trebuit să ruleze această rațiune gurmandă, asumată de un filosof și eseist de talia lui Michel Onfray, anume drept o chestiune (diet)etică, estetică, metafizică sau chiar ontologică. Numai că, în cazul de față artisanul rămâne sadicul domnitor și nu bucătarul, „artistul” acestui ospăț. El, singur, este cel care aduce, în mijlocul unor „tragedii neîncetate reînnoite”, plăcerile care maschează, sub aspect cultural, forța „exigențelor naturale”, știut fiind că, în opțiunea lui Onfray, hedonismul va fi întotdeauna un „răspuns circumstanțial” la „filosofia tragică”. Este o preocupare continuată în confreriile secolului al XX-lea, fenomen confirmat de Gh. Manolache, potrivit căruia tentativa este validă, în sensul relaționării culturii gastronomice cu „artele frumoase”, „științele” „sociale” ori „naturale”, concentrate și pe „sistemul nutrițional” al corpului uman. Este, în fapt, o preocupare care mizează pe faptul că, dintre principalele activități ale unui „gurmet”, nu ar trebui eludate: descoperirea, degustarea, experimentarea, cercetarea, înțelegerea și/sau documentarea asupra alimentelor (mâncărurilor și/sau băuturilor) ș.a.m.d. Mai subliniem

faptul că, „în dreptul preocupărilor diplomaticești” ale lui Negruzzi, se pot adăuga tratativele cu iluminării ardeleni – în scopul emancipării naționale – și, evident, demersurile lui ca judecător, de la Divanul Domnesc, sau cele administrative din sfera de acțiune a comisarului împuternicit în Basarabia cedată de ruși Moldovei (după Tratatul de la Paris). Prodigioasa activitate politică a lui Negruzzi precum și întreaga sa creație literară, atât de diversă, de la valoroase traduceri din cultura universală până la conceperea unor lucrări cu iz reformativ au constituit tot atâtea motive pentru a fi propus și numit în 1867 membru al Societății Literare Române, viitoarea Academie Română. Referitor la ideea încetățenită cu privire la imaginea unui Negruzzi memorialist, a cărui proză aduce în literatura română „tehnica literară a memorialului”, D. Popovici este convins că „afirmația” nu corespunde întrutotul realității decât în condițiile în care avem în vedere doar anumite „secțiuni” din arhitectul lui Negruzzi, scriitorul care are „talentul particular” de a pune într-o lumină aparte „cauzele mici” ale „marilor prefaceri”. Dacă ar fi să-i creionăm un profil de sinteză, n-ar trebui să omitem că lui C. Negruzzi, în plan civic-social îi sunt proprii „elemente de conservatism social, cu critice prejnimiste împotriva procesului de formație a societății noastre”, fără a neglija faptul că o parte din demersurile sale cultural-literare și diplomatice au stat sub influența spiritualității masonice și a progresului în genere. Efortul lui Costache Negruzzi a fost apreciat atât de neinițiați cât și de inițiați, motiv pentru care, în 1866, va ajunge Venerabilul Lojii „Steaua României”. După cum, în plan literar, el va rămâne ca autor al unei opere străbătute de o „atitudine impură”, eclectică, în sensul că „romantismul și romanescul” se întâlnesc cu „realismul, adeseori de cea mai bună calitate”. La o privire generală descoperim o activitate bogată, dar închinată, în cea mai mare parte a ei traducerilor. Mai puțin importante rămân traducerile pentru teatru, importante sunt traducerile din Victor Hugo –mai cu seamă baladele acestuia –, precum și acelea din Thomas Moore, Antioh Cantemir și Pușkin. Remarcabile sunt schițele sale de moravuri, care pun în lumină unele dintre calitățile sale esențiale: umorul, ironia, pe de o parte; vziunea realistă pe de altă parte. [...] Prin nuvelele și prin scrisorile sale, el se definește ca un inițiator al curentului realist în literatura modernă și ca unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai lui în această literatură. [...] Toate acestea ne arată că Negruzzi.

Bibliografie

Arhiva de Stat de la Iași, dosar 892/1897

BERINDEI Dan, *Din începuturile diplomației românești moderne*, Editura Politică, București, 1965.

BURTEA Maria Belu, „Plăcintele lui Negruzzi”, în: *Jurnalul Național*, București, Nr. 4925; ediție de colecție din 21.01.2009.

CĂLINESCU George, *Istoria Literaturii Române. Compendiu*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

CIOCULESCU Șerban, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria Literaturii Române moderne*, Editura Eminescu, București, 1985.

CIOCULESCU Șerban, STREINU Vladimir en VIANU Tudor, *Istoria Literaturii Române moderne*, Editura Eminescu, București, 1985.

DASCĂL Mihai, *Repere istorico-literare*, Editura Minerva, București, 1974.

- GHIȚULESCU Vintilă Constanța, „Ceaslov story, Despre procopseala învățaturii”, în: *Dilema veche*, nr. 349, din 21-27 octombrie 2010.
- LEONTE Liviu, „C. Negruzzi, Proză, Poezie”, în: *Opere*, Vol. 2, Editura Minerva, București, 1984.
- LOVINESCU Eugen, *Costache Negruzzi. Viața și opera lui*, Editura Casei Școalelor, București, 1913.
- LOVINESCU Eugen, *Istoria civilizației române moderne*, ediție și studiu introductiv de Z. Ornea, Editura Minerva, București, 1997.
- GEORGESCU Constantin, *Amintiri simple*, Editura Tineretului, București, 1966.
- MANDACHE Rodica, „200 de rețete... cercate!”, în: *Jurnalul Național*, Nr. 5699, din 29 mai 2011.
- NEGOIȚESCU Ion, *Istoria Literaturii Române (1800-1945)*, Editura Minerva, București, 1991.
- NEGRUZZI Costache, *Opere Complete*, vol. II, ediție îngrijită de E. Carcalechi și Ilarie Chendi, Editura Minerva, București, 1909, pp. 33-34. (în: *România literară din 1855 are titlul Cântec*).
- NEGRUZZI Costache, *Amintiri din junețe. Fragmente istorice. Negru pe alb*, Editura GRAMAR, București, 2008.
- NEGRUZZI Costache, *Opere, Proză, Poezie*, Vol. 2, Ediție îngrijită de Liviu Leonte, Editura Minerva, București, 1984.
- NEGRUZZI Costache, *Negru pe alb, Scrisori la un prieten*, postfață și bibliografie de Ion Rotaru, Editura Minerva, București, 1976.
- NEGRUZZI Costache, *Negru pe alb, Scrisori la un Prieten*, postfață și bibliografie de Ion Rotaru, Editura Minerva, București, 1976.
- NEGRUZZI Costache, *Negru pe alb, Scrisori la un Prieten*, Postfață și bibliografie de Ion Rotaru, Editura Minerva, București, 1976.
- POPA N.I., „Costache Negruzzi”, în: *Istoria Literaturii Române*, volumul al II-lea, Editura Academiei, București, 1968.